

Освітнянське джерело

Офіційне видання міського методичного кабінету
Департаменту освіти Вінницької міської ради

№2 лютий 2015 року

Із святом весни, кращи і любові!
Хай щастя і радість несе кожна мить,
Всього у житті хай буде доволі,
На кожному кроці завжди хай щастить!

В номері:

Наказ МОН №192 від 20.02.2015 «Про проведення державної підсумкової атестації учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти у 2014/2015 навчальному році»	2
Г.Ф. Пелішенко «Методи, форми і прийоми навчання у сучасній школі»	3
А.В. Козловський «"The Olympic Games". THE MOST INTELLIGENT». Виховний захід з англійської мови	7
А.Г. Кучанська «Вчені-фізики Вінничини». Виховна робота	13
М.В. Сінькова «Від зернини до хлібини». Виховний захід з трудового навчання	17
«Фотографія як джерело інформації на уроці історії». Виховна робота	25

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**Н А К А З**

м. Київ

20.02. 2015№ 192

Про проведення
державної підсумкової атестації
учнів (вихованців) у системі
загальної середньої освіти у
2014/2015 навчальному році

Відповідно до Положення про державну підсумкову атестацію учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 30 грудня 2014 року № 1547 зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14 лютого 2015 року за № 157/26602

НАКАЗУЮ:

1. Провести державну підсумкову атестацію у загальноосвітніх навчальних закладах:

I ступеня - з 12 по 21 травня з трьох предметів: української мови, читання та математики;

II ступеня - з 1 по 8 червня з трьох предметів: української мови, математики та предмета за вибором навчального закладу;

III ступеня - з трьох предметів у два етапи: 24 квітня у пунктах тестування - з української мови у формі ЗНО; з 22 по 28 травня - у навчальних закладах з двох предметів - математики або історії України та предмета за вибором учнів.

2. Затвердити орієнтовні вимоги до змісту атестаційних завдань, що додаються.

3. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

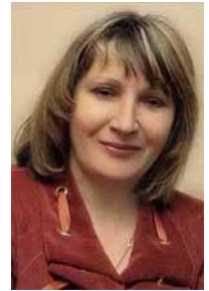
Заступник Міністра

Павло Полянський

[Додаток до наказу](#)

Методи, форми і прийоми навчання у сучасній школі

Галина Федорівна Пелішенко ,
методист з навчальних дисциплін міського методичного
кабінету Департаменту освіти Вінницької міської ради

*Цінність будь-якого інструмента
визначається тим,
чий руки його тримають.*

Народне прислів'я

Спостереженню й аналізу навчально-виховного процесу необхідно вчити всіх педагогів. У них повинна бути сформована потреба проаналізувати кожен свій урок, підбити його підсумки, виявити, які знання учні засвоїли, якими прийомами пізнавальної діяльності вони оволоділи.

Метод навчання – це найважливіший компонент уроку, що являє собою важіль, що приводить у дію його зовнішні й внутрішні ресурси. Це ключ до досягнення триєдиної мети уроку, що містить необхідні для цього відомості. Звичайно, що без знання основних характеристик методів навчання глибоко аналізувати урок просто неможливо.

У сучасній педагогіці склалося багатоаспектне поняття методів і форм навчання, які повинні забезпечити не тільки засвоєння програмового матеріалу, а й розвиток розумових здібностей та якостей особистості (мислення, уваги, пам'яті, пізнавальної самостійності та інтересу тощо), виховання культури учнів.

У загальній педагогіці існує кілька класифікацій методів навчання:

• за джерелами знань (С.І. Перовський, С.Я. Голант):

а) **словесні** (розповідь-пояснення, бесіда, лекція);

б) **наочні** (ілюстрація: картини, таблиці, моделі, муляжі, книжкові малюнки тощо; демонстрація: кінофільм, відеофільм, діюча модель, спостереження, досліди в шкільній теплиці та ін.);

в) **практичні** (досліди, лабораторні й практичні роботи, реферати); /людина сприймає інформацію аналізаторами, тому ці методи ще називають інформаційно-рецептивними/

• за логікою передачі і сприймання навчальної інформації (С.Г. Шаповаленко):

а) **індуктивний** (від конкретних фактів до узагальнення);

б) **дедуктивний** (від загальних положень до конкретних прикладів)

• за ступенем самостійності мислення школярів у процесі оволодіння знаннями, формуванням умінь навичок (М.А. Данилов, Б.П. Єсіпов):

а) **репродуктивні** (ґрунтуються на репродуктивному характері мислення учнів: можуть бути словесні, наочні і практичні методи (розповідь, лекція, бесіда,

наочність, вправи, практичні завдання) у випадках, коли зміст навчального матеріалу інформативний, є описом способів практичних дій, є принципово новим

чи достатньо складним для самостійного засвоєння учнями й подається у готовому вигляді);

б)проблемно-пошукові (методи навчання, при яких учитель не лише повідомляє учням готові знання (кінцеві висновки науки), а й відтворює певною мірою шлях їх відкриття, спонукає учнів до активної співучасті в науковому пошуку. Технологія методу: учитель формулює проблему, виявляє внутрішні протиріччя, що виникають під час її розв'язання, роздумує вголос, висловлюючи припущення (гіпотезу), обговорює його, доводить істинність з допомогою експерименту (або розповіді про дослід, проведений ученими), формулює висновок.

Педагогічні переваги методу: більша доказовість, а значить знання усвідомленіші й можуть стати переконаннями учнів; наукове мислення, адже виклад учителя - еталон наукового пошуку; вища емоційність, що стимулює інтерес до навчання);

в)дослідницькі (методи залучення учнів до самостійних і безпосередніх спостережень, на основі яких вони встановлюють зв'язки предметів і явищ дійсності, роблять висновки, пізнають закономірності)

•за ступенем взаємодії вчителя й учнів:

а)монологічні методи: розповідь, лекція, демонстрація;

б) діалогічні методи: бесіди.

в)методи управління: методи самостійної роботи і роботи під керівництвом учителя.

Методи навчання, незалежно від класифікації, використовуються практично як сукупність одномоментних дій вчителя - прийомів. Прийоми навчання — окремі операції, розумові чи практичні дії вчителя або учнів, які розкривають чи доповнюють спосіб засвоєння матеріалу, що виражає даний метод. Наприклад, прийоми активізації розумової діяльності під час усного викладу знань (порівняння, співставлення), прийоми стимулювання, контролю й самоконтролю, прийоми запам'ятовування, ілюстрація тощо.

Прийоми діяльності вчителя й учнів

Прийоми, що відповідають пояснювально-ілюстративному методу навчання:

- інтонаційне виділення вчителем логічно важливих моментів викладу;
- повторне, більш коротке пред'явлення учнем готового знання;
- докладне резюмування вчителем кожного окремого закінченого етапу викладу;
- супровід узагальнених висновків учителя приведенням конкретних прикладів;
- демонстрація учнем натуральних об'єктів, схем, графіків з метою ілюстрування окремих висновків;

- пред'явлення учнем готового плану в ході викладу;
- пред'явлення учнем переформульованих питань, текстів завдань, що полегшують розуміння їхнього змісту;
- інструктаж учнів (по складанню таблиць, схем, по роботі з текстом підручника і т.п.);
- натяк-підказка, що містить готову інформацію.

Прийоми, що відповідають репродуктивному методу навчання:

- завдання учнем на індивідуальне мовне проказування відомих правил, визначень при необхідності використання їх у процесі рішення задач;
- завдання учнем на проказування “про себе” використовуваних правил, визначень у процесі рішення задач;
- завдання на складання коротких пояснень до ходу рішення задач;
- завдання учнем на відтворення напам'ять (правила, закону і т.д.);
- завдання учнем на заповнення схем, таблиць слідом за вчителем;
- завдання учнем на декодування алгоритму;
- організація засвоєння учнями стандартних способів дії за допомогою ситуації вибору;
- завдання учнем на опис якого-небудь об'єкта за зразком;
- завдання учнем на приведення власних прикладів, що очевидно підтверджують правило, властивість і т.д.;
- навідні запитання учнем, що спонукають до актуалізації знань і способів дії.

Прийоми, що відповідають методу проблемного викладу:

- контрдоводи вчителя передбачуваному опоненту в процесі викладу;
- пред'явлення учнем навмисно порушеної логіки викладу, докази й аналіз вчителем отриманих при цьому результатів;
- розкриття вчителем причин і характеру невдач, що зустрічалися на шляху рішення проблем;
- обговорення вчителем можливих наслідків, зроблених з невірних припущень;
- членування матеріалу, що викладається вчителем, на значеннєві моменти, що розвиваються;
- фіксування уваги учнів на послідовності протиріч, що виникають у ході рішення задач;
- опис, що інтригує, вчителем об'єкта, що викладається, з наступною постановкою питання;
- установка вчителя на уявне рішення учнями логічного завдання, висунутого в ході викладу;
- риторичні питання вчителя в ході викладу;
- пред'явлення учнем конфліктного приклада.

Прийоми, що відповідають частково-пошуковому методу навчання:

- включення учнів в аргументацію висунутої вчителем гіпотези;

- завдання учнем на пошук схованих вузлових ланок міркування, запропонованого вчителем;
- завдання учнем на рішення декількох підзадач, виділених з важкої вихідний, після чого учні повертаються до вихідної задачі;
- навідні запитання учнем, що допомагають вибору правильних шляхів рішення задачі, що одночасно вказують на різні підходи до неї;
- завдання учнем на пошук помилок у міркуваннях, що вимагає оригінальної думки;
- організація конкретних спостережень учня, що спонукують до формулювання проблеми;
- завдання учнем на узагальнення фактів, викладених вчителем у спеціальній послідовності;
- показ способу дії з частковим розкриттям його внутрішніх зв'язків з учнем;
- завдання учнем на висування чергового кроку міркування в логіку, заданої вчителем;
- демонстрація об'єкта, явища, що спонукує до вичленовування сутності;
- виділення кольором частини креслення, схеми, запису, що орієнтує учнів на висування проблеми.

Прийоми, адекватні пошуковому методу навчання:

- завдання учнем на самостійне складання нестандартних задач;
- завдання учнем з несформульованим питанням;
- завдання з надлишковими даними;
- завдання учнем на самостійні узагальнення на основі власних практичних спостережень;
- завдання учнем на сутнісний опис якого-небудь об'єкта без використання інструкцій;
- завдання учнем на відшукування границь застосовності отриманих результатів;
- завдання учнем на визначення ступеня вірогідності отриманих результатів;
- завдання учнем на обчислення механізму протікання явища;
- завдання учнем “на миттєвий здогад”, “на розуміння”.

"The Olympic Games" THE MOST INTELLIGENT

*Андрій В'ячеславович Козловський,
вчитель англійської мови закладу "Вінницький технічний ліцей"*

Topic: The Olympic Games

The Objectives:

- to practice pupils' oral speech based on familiar grammar structures;
- to activate pupils' vocabulary;
- to develop pupils' language skills using interactive forms (group work, games, singing songs etc.)
- to develop pupils' thinking, imagination and creativity.

PROCEDURE

Good afternoon dear pupils, good afternoon dear teachers, good afternoon dear guests! We are glad to see you. You are welcome to our game "The Most Intelligent". Today we are having a competition between two teams. On your left you can see the team "Witty Heads". On your right there is the team "Brave Hearts". They will show how quick, witty and clever they are.

Now it's high time to begin our competition. The topic of it is "The Olympic Games". You know, Olympic Games are the greatest international sports games in the world, in which thousands of athletes participate in a variety of competitions. The Games are held every two years, with Summer and Winter Olympic Games alternating.

Originally, the ancient Olympic Games were held in Olympia, Greece, more than two thousand years ago. The International Olympic Committee is the main body of the Olympic Movement. During the 20th century the IOC created the Winter Games for ice and snow sports, the Paralympic Games for athletes with physical disabilities, and the Youth Olympic Games for teenage athletes. At the X winter Paralympic Games Ukraine took the 5th place winning 19 medals.

So, the Olympic Games became the symbol for billions of people around the globe – a symbol of hope, peace and friendly co-operation between nations.

ROUND I

TEAM'S GREETING

And now we are going to witness the first contest, which is a traditional one. Of course, it's teams' greeting!

Team «Witty Heads», it's your turn.

Thank you and I give the floor to "Brave Hearts".

Well done! We've got so much pleasure. Now we know the members of the teams and we can start the second round. And now I would like all of you to sing the song of «Queen» «We are the Champions».

ROUND II

BRAINSTORMING

The next task for you is brainstorming. During the second round you are to name as many Olympic sports as you can. Team «Witty Heads», make a list of summer Olympic sports. Team «Brave Hearts», make a list of winter Olympic sports. Don't forget to number the sports.

Alpine skiing
Biathlon
Bobsled
Cross country skiing
Curling
Figure skating
Freestyle skiing
Ice hockey
Luge
Nordic combined
Short track speed skating
Skeleton
Ski jumping
Skiing
Snowboarding

Speed skating
Archery
Athletics
Badminton
Basketball
Boxing
Canoeing
Cycling
Diving
Equestrian Field hockey
Fencing
Football
Gymnastics
Handball
Judo

Modern pentathlon
Rowing
Sailing
Shooting
Swimming
Synchronized swimming
Table tennis
Taekwondo
Tennis
Triathlon
Volleyball
Water polo
Weightlifting
Wrestling

Well done! After the first round the score is __ to __ in favour of _____

ROUND III

UKRAINIAN OLYMPIC CHAMPIONS

Well, we are going on, let's start the third round! You are given the photos of famous Ukrainian Olympic champions. Name the sportsmen and say what sport they go in for. For every right answer you will get one point or one smile. If the members of your team don't know the right answer pupils from another team will have a chance to get a point. So, let's start!

- **In the picture I can see Natalia Dobrynska. She is a famous Ukrainian heptathlete. She is an Olympic Gold medallist.**
- **In the picture I can see Pavlo Khnykin. He is a famous freestyle swimmer from Vinnytsia, Ukraine.**

- **In the picture I can see Anna Bessonova. She is a famous Ukrainian rhythmic gymnast. She is an Olympic Bronze medallist.**
- **In the picture I can see Olga Korobka. She is a famous Ukrainian weightlifter. She is an Olympic Silver medallist**
- **In the picture I can see Iryna Merleni. She is a famous Ukrainian wrestler. She is an Olympic Gold medallist.**
- **In the picture I can see Oksana Bayul. She is a famous Ukrainian figure skater. She is an Olympic Gold medallist.**

ROUND IV**WATCHING THE VIDEO**

And now let's start the fourth round. It's a video question. Watch the sequence and then each team will have to answer 3 questions.

Team "Witty Heads"

1. What Olympic sports have you seen in the sequence?
2. How many swimming pools are there in Britain?
3. How often and why do the children swim?

Team "Brave Hearts"

1. What Olympic sports have you seen in the sequence?
2. What country does curling come from?
3. What sport takes place at these venues?

1. **Wembley.**
2. **Wimbledon.**
3. **St Andrew's.**
4. **Henley.**
5. **Lord's.**

Good job! "Witty Heads", you get __ points and __ points for "Brave Hearts". The current score is ____ .

ROUND V**QUIZ**

And we are going on. The fifth round. You will answer my questions about the Olympic Games. For every right answer you will get one point or one smile. If you don't know the answer your classmates can help you. So, let's start!

1. What does the Olympic idea mean? (The Olympic idea means friendship and cooperation among the people of the world.)
2. What is the Olympic emblem? (The Olympic emblem is five rings).
3. When did the original Olympic Games begin? (In 776 BC).
4. Who could take part in the competitions in the original Olympic Games? (Only men).
5. Where and when did the first modern Olympic Games take place? (In Athens in 1896).
6. What's the motto of the Olympic movement? (Citius, altius, fortius which is Latin for Faster, higher, stronger).
7. Where did the latest Summer Olympic Games take place? (In Beijing in China in 2008).
8. Where did the latest Winter Olympic Games take place? (In Vancouver in Canada in 2010).
9. Where will the next Summer Olympic Games take place? (In London in 2012).
10. Where will the next Winter Olympic Games take place? (In Sochi in Russia in 2014).
11. What event took place in 1924? (The first Winter Olympic Games took place).
12. How often do the Olympic Games take place? (Every four years).
13. What international sport games are held for athletes with a physical disability? (Paralympic Games).
14. What is the governing body of the Olympic Movement? (International Olympic Committee (IOC)).
15. What international sport games are held for teenage athletes? (The Youth Olympic Games).
16. What sportsmen from Vinnitsa took place in the Olympic Games? (P. Khnykin and N. Dobrynska).
17. What Ukrainian Olympic Champion was awarded the title “The Queen of Sport”? (N.Dobrynska).
18. What medals are given to those Olympic champions who take the second place? (Silver medals).
19. Why are these games called the Olympic Games? (They were first held in Olympia in Ancient Greece).
20. How long do the Summer Games last? (16 days).

Well done! “Witty Heads”, you get ___ points and ___ points for “Brave Hearts”. The current score is ____ .

ROUND VI

SPORTS COMMENTATORS

I hope you are not tired and I announce the sixth round.

You are given the same sets of pictures and speech bubbles. Name the sports in the pictures. Read the speech of four commentators and say which sport is taking place. You are to match the pictures to the speech bubbles.

1) Commentator No. 1

Oh, and here he comes, after all those hard kilometres of running. And as he comes into a stadium, everyone is standing up and cheering. He's only got 500 metres to go to finish this race, the longest race in the Olympic Games. He's waving to the crowd, and — oh no! What a disaster. He's on the floor, and he's not getting up! He's exhausted. I can't believe it.

2) Commentator No. 2

And this is really a great game now as the Canadian team fight back. The score is now three all, and the standard of play, the speed is really high. But here come the Americans now, and it's Clarke to Johnson, to Clarke again, and — another goal for this fabulous American team.

3) Commentator No. 3

And there is complete silence all round the stadium, and Serhiy Bubka, the Ukrainian, takes his run. He starts slowly, then the pace quickens, and up he goes, over the bar, and will he do it? Yes! And that's another world record for this wonderful twenty-five-year-old athlete from Ukraine.

4) Commentator No. 4

And here they are, locked together, these two powerful men, one from Greece, and the other from Spain. The Greek champion is winning on points at the moment. But his opponent is still fighting hard, and — he throws the Greek champion to the ground. Oh, what a noise that made! So it's victory for the man from Spain.

Nice work! “Witty Heads”, you get ___ points and ___ points for “Brave Hearts”. The score of the sixth round is ____.

ROUND VII

OLYMPIC SPORTS

Identify an Olympic sport.

Team “Witty Heads”, are you ready? Ahead!

1. Athletes compete by shooting an arrow with a bow. (Archery).
2. Athletes use a racket to hit a feathered ball (shuttlecock). (Badminton).
3. Athletes plunge into water in style (Diving).
4. Athletes compete by running and jumping over several frames. (Hurdles).
5. A pitcher throws the ball and a batter hits the ball with a bat. (Baseball).
6. Athletes serve, jump and spike the ball. (Volleyball).
7. Athletes compete by riding a horse over a barrier. (Equestrian).
8. Athletes use a blunt rapier to hit an opponent. (Fencing).
9. Athletes wear special gloves and punch each other. (Boxing).
10. A racket sport where athletes hit a ball back and forth over a dividing net.

(Tennis).

Team “Brave Hearts”, are you ready? Start!

1. Athletes do several acrobatic stunts and are judged by a panel of judges. (Gymnastics).
 2. A field sport where athletes throw a long spear. (Javelin).
 3. A field sport where athletes throw a heavy metal ball. (Shot-put).
 4. Athletes dribble and kick the ball. (Football).
 5. A popular sport in the USA where athletes slam and dunk with a ball. (Basketball).
 6. A water sport where athletes compete by swimming fast. (Swimming).
 7. Athletes compete by riding bicycles. (Cycling).
 8. A game played on ice between two teams. (Hockey).
 9. This is a winter Olympic sport, which involves coming down slopes at high speed. (Alpine skiing).
 10. Asians, especially Chinese are good at this table sport. (Table tennis).
- Remarkable job! “Witty Heads”, you get __ points and __ points for “Brave Hearts”.
The current score is ____ .
- Thank you very much. You showed us how much you know about Olympic Games. We've got a great pleasure today. All of you are great, but the winner of today's competition is: ____ . Our congratulations!!!

Матеріали заходу можна завантажити за посиланням:

https://drive.google.com/file/d/0B-q6LJQd67_sSDNBS00tb2J4NUE/view?usp=sharing

Вчені-фізики Вінниччини**Алла Григорівна Кучанська,**

вчитель фізики та астрономії закладу «Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – гімназія № 30 ім. Тараса Шевченка Вінницької міської ради»

«Фізика написана у великій книзі, яка завжди відкрита у нас перед очима,- я маю на увазі Всесвіт...»

Г. Галілей

Людство у своєму русі вперед вивчало закони природи. І живили цей рух люди, які в повсякденних явищах вміли побачити незвичайне.

Наше Поділля за останні 100 років дало людству вчених-фізиків, про яких ми маємо знати.

За всю історію людства у світі відбулося чимало неймовірних відкриттів. Їх робили вчені: біологи, математики, фізики, астрономи та ін. У даній замітці хотілося б висвітлити життя та відкриття саме фізиків, наших земляків подолян.

Володимир Олександрович Міхельсон

Володимир Олександрович Міхельсон (18 (30) червня 1860, Тульчин, Подільської губернії (нині Вінницької області) – 27 лютого лютого 1925 – російський фізик і геофізик, метеоролог, один з основоположників вітчизняної актинометрії, професор. Учень О.Г. Столетова

По закінченні курсу на фізико-математичному факультеті московського університету в 1883 р., був залишений при ньому, а в 1886 р. зарахований приват-доцентом. В 1887 р. відряджений за кордон. Отримавши ступінь доктора фізики в 1894 р., призначений професором московського сільськогосподарського інституту по кафедрі фізики і метеорології. 31895-1897 р. Міхельсон організував «Середньоруська сільськогосподарсько-метеорологічну мережу», але в 1898 р. За «неасігнованим» обіцяних коштів від ведення її відмовився. З 1895 р. редагує «Спостереження Метеорологічної Обсерваторії Московського Сільськогосподарського Інституту».

Міхельсон першим застосував методи статистичної фізики для визначення функції розподілу енергії в спектр випромінювання абсолютно чорного тіла. Узагальнив ефект Доплера на випадок, коли світло проходить через середовище із змінним показником заломлення. Встановив залежність швидкості розповсюдження фронту займання від складу горючої газової суміші. Заклав основи теорії вибухового горіння і розвинув теорію горіння газової суміші в пальнику Р. Бунзен.

Створив ряд актинометричних приладів (льодяний піргеліометр, біметалічний Актинометр та ін). Займався також питаннями застосування метеорології в сільському господарстві.

Бойчук Остап Пилипович

Бойчук Остап Пилипович (12.09.1933–07.08.2002) народився в с. Глухівці Вінницької області. Закінчив механіко-математичний факультет КДУ в 1957 р. за спеціальністю „Механіка”.

Згодом став відомим вченим в Україні і за її межами в галузі прикладної математики і теоретичної механіки, механіки гіроскопів та інерціальних систем. Разом з групою спеціалістів під керівництвом академіка О.Ю. Ішлінського побудував гіроскопічний стабілізатор для аеророзвідки земних надр і розвинув його теорію (1960–1962); розробив новий метод дослідження стійкості і автоколивань нелінійних систем автоматичного керування; розв’язав деякі загальні задачі теорії оптимальних систем з особливостями (1964–1967). Фундаментальні результати одержані ним у теорії інерціальних систем навігації. Тут вперше вказано на загальний характер рівнянь збуреного руху автономних інерціальних систем, побудованих за різними принципами; доведена в найбільш загальній постановці теорема М. Шулера, що дозволила закласти основи теорії цілого класу нових інерціальних систем навігації (1980–1982). Ця теорія увійшла до докторської дисертації, яку він захистив у 1982 р.

У 1990–1991 рр. О.П. Бойчуком у співавторстві видано підручник з теоретичної механіки у 2-х томах, відзначеного Державною премією України в галузі науки і техніки 1992 р. та першою премією КПП за 1991 р.

О.П. Бойчук є автором більше 120 наукових праць, у тому числі 6 підручників та монографій. Видав у співавторстві курс лекцій з вищої математики українською мовою у 4-х книгах.

Матвій Петрович Бронштейн

Матвій Петрович Бронштейн (1906, Вінниця, Російська імперія – 18 лютого 1938) – радянський фізик-теоретик, автор перших робіт з квантової теорії гравітації. Бронштейн відомий своїми роботами в області релятивістської квантової теорії, астрофізики, космології, квантової електродинаміки, теорії тяжіння. Він був також чудовим популяризатором науки, автором науково-популярних книг з фізики «Атоми і електрони», «Сонячна речовина» та ін. Йому були притаманні і прекрасні гуманітарні здібності: читав Дон Кіхота в оригіналі, як і наукові статті японською мовою; перекладав українську поезію російською мовою.

Народився в сім’ї лікаря. Дитинство прийшлося на роки Першої світової війни, революції і громадянської війни – він практично не навчався в середній школі і пройшов її програму самостійно. Працюючи на заводі в Києві, зацікавився фізикою. Його перші кроки в цій науці направляв відомий радянський фізик Петро Савич Тартаковський. Дев’ятирічним юнаком, студентом електромеханічного технікуму, Бронштейн опублікував свою першу роботу, посвячену спектру рентгенівського випромінювання, що була опублікована у відомому на той час німецькому фізичному журналі. Ставши в 1926 р. студентом першого курсу Ленінградського Державного Університету він був автором шести статей з квантової механіки. Близько закінчивши університет в 1930 р., він вступає на теоретичний відділ

Ленінградського Фізико-Технічного Інституту. Був одним із найактивніших учасників ядерного семінару у фізтеху. В листопаді 1935 р. захищає докторську дисертацію на тему про квантування гравітаційного поля. Був арештований під час відпустки в Києві, в серпні 1937 р. Розстріляний в 1938, помертньо реабілітований в 1957 р.

Герш Іцкович Будкер

Герш Іцкович Будкер (1 травня 1918, Мурафа, Вінниччина – 4 липня 1977, Новосибірськ (РФ) – радянський фізик. 1949 року нагороджений Державною премією СРСР, 1967 – Ленінською премією.

Біографія:

Навчався у Московському університеті.

Наукову роботу розпочав під керівництвом І. Тамма (пошук тензора енергії — імпульсу електромагнітного поля у рухомих середовищах).

Під час II-ї Світової війни служив у зенітних військових частинах (вдосконалював систему керування зенітним вогнем).

Після демобілізації вчений присвятив себе вивченню проблем ядерних реакторів, теорії циклічних прискорювачів.

Наукова діяльність:

Визнання у світовому науковому світі Г. Будкеру принесли висунуті ним ідеї з розробки та створення термоядерних установок з магнітними пробками, методу «електронного охолодження» у прискорювальній техніці. Вчений також запропонував декілька нових напрямків у фізиці плазми та керованого термоядерного синтезу, які покладені в основи досліджень, що проводились у багатьох наукових центрах світу.

1958 року в СРСР була реалізована ідея створення Сибірського відділення академії наук. За підтримки І. Курчатова в Новосибірську було засновано Інститут ядерної фізики Сибірського відділення АН СРСР. Від дня відкриття науково-дослідницького закладу у 1957 році до кінця своїх днів інститутом керував Г. Будкер. Саме у Новосибірську вчений зумів реалізувати свої наукові ідеї, зокрема, одержання зустрічних пучків електронів та позитронів. Інший напрям робіт інституту – одержання антиречовини. Академік Г.Будкер вважав: «Антиречовина дасть можливість людству завоювати всю сонячну систему. Можливо, що те, над чим працюємо, дасть можливість зробити реальною подорож до інших світів». Дослідження Г.Будкера дали початок серйозному вивченню інженерних проблем майбутнього термоядерного реактора.

Олександр Миколайович Яницький

Олександр Миколайович Яницький (26 травня 1871, Комаргород, нині село Томашпільського району Вінницької області – 9 квітня 1943) – український біофізик.

Біографія

Олександр Яницький родом із Комаргорода на Поділлі.

1895 року закінчив фізико-математичний факультет Київського університету. 1904 і 1906 року працював у лабораторії Паризького університету, 1912 року – в лабораторії Кембриджського університету.

5 років учителював у реальній школі міста Новозибков Чернігівської губернії (нині Брянської області Росії).

6 років працював асистентом Київського політехнічного інституту.

5 років був учителем фізики в Колегії Галагана.

Автор підручника практичних вправ із фізики.

За Першої світової війни Яницький був головним контролером рентгенівських кабінетів Південно-Західного фронту Російської армії.

В одному семестрі читав курс фізики в Київському українському народному університеті.

У 1919–1920 роках приват-доцент кафедри фізики Українського університету в Кам'янці-Подільському (призначено 29 жовтня 1919 року).

Від 1920 року Яницький на еміграції в Німеччині. Асистент Кайзер-Вільгельм інституту біофізики у Франкфурті над Майном.

Наукові праці Яницького стосуються біологічної дії іонізованого повітря, радіоактивних речовин та рентгенівських променів.

Яницький – винахідник нового типу рентгенівської трубки.

Свідзинський Анатолій Вадимович

Свідзинський Анатолій Вадимович (1 березня 1929, м. Могилів-Подільський Вінницької обл.) – професор, доктор фізико-математичних наук, Заслужений діяч науки і техніки України

Біографія

Анатолій Свідзинський народився 1 березня 1929 р. в місті Могилів-Подільський на Вінниччині. У 1930—1939 роках родина мешкала у Жмеринці, де батьки працювали на державних посадах: батько, Вадим Євтимійович – економістом районного планового відділу, мати, Клеопатра Георгіївна – вчителькою фізики. У 1939 році переїхали до Києва в надії на лікування старшої сестри Валентини. Тут змушені були перебути німецьку окупацію України. Від 1945 року родина мешкала у Львові.

Закінчив з відзнакою Львівський державний університет ім. І. Франка, фізико-математичний факультет, 1952 р. Захистив кандидатську дисертацію 1956 р. (науковий керівник – академік М. М. Боголюбов), докторську дисертацію 1972 р.

Працював у Харківському політехнічному інституті у 1956 – 1960 рр., у Фізико-технічному інституті низьких температур АН УРСР у 1960 – 1975 рр., від 1975 до 1993 рр. – у Сімферопольському університеті.

Перший ректор Волинського державного університету імені Лесі Українки (1993 - 1995).

Завідувач кафедри теоретичної та математичної фізики Волинського державного (національного) університету (з 1993 р.).

Наукова діяльність:

Автор близько 100 публікацій в галузі теоретичної фізики, 10 монографій та підручників, а також праць з культурології та націології. Дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка з 1998 р.

Від зернини до хлібини
Виховний захід з трудового навчання

Марія Валеріївна Сінькова,
вчитель трудового навчання I кваліфікаційної категорії закладу
«Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа I-III
ступенів – гімназія № 30 ім. Тараса Шевченка
Вінницької міської ради»

Мета виховного заходу. Розширити і збагатити знання учнів про те, як хліб приходить до нашого столу; як вирощують хліб, ознайомитись з класифікацією хліба, із народними звичаями та обрядами, пов'язаними з хлібом; захистити проекти з цієї теми; розвивати цікавість до предмету;; формувати профорієнтаційну компетентність; виховувати повагу до праці хлібороб,а кондитера, шанобливе ставлення до хліба.

Обладнання. Виставка різних видів хліба, картки з завданням для роботи в групах, проекти учнів, колоски пшениці, паляниця на рушнику, ілюстрації про професії, ноутбук, інтерактивна дошка, відео матеріали з теми.

План заходу

1. Організаційний момент. Створення психологічної атмосфери на виховного заходу.

II. Підготовка учнів до активного свідомого засвоєння знань.

(слово вчителя)

—Я очікую від вас плідної роботи. Сподіваюсь, що ви будете активними, кмітливими, розумними, уважними, організованими. А що ви очікуєте від нашого уроку? - (відповіді учнів)

2. Оголошення теми і мети заходу.

— Сьогодні наш захід присвячений найголовнішому продукту в житті кожної людини. Якому? Скажете після того, як відгадаєте загадку:

У землю вкидалося, під сонцем гойдалося,
Запашним виймалося, нам з вами дісталося!
Що це таке?

— Правильно, мова піде про зерно, про колоски, про людську святиню – хліб наш насущний.

—Саме така тема нашого уроку(відкривається тема).

3. Мотивація. Епіграф виховного заходу.

— Як ви розумієте цей вислів: «Хліб – усьому голова!»

—Згодна з вами, що хліб—найважливіший і найдорожчий скарб у людей, хліб—це достаток, хліб—це святиня, хліб—це життя. Ось чому епіграфом до сьогоднішнього уроку я взяла чудові слова М. Сингаївського. Послухайте їх.

Лиш хліб породжує любов і пісню,
Лиш хліб наснажує життя і творчість,
Лиш хліб утверджує людей і землю!

—А працювати ми будемо за таким планом: (кожен пункт плану написаний на золотій зернині. Після виконання завдання, зернини вставляються в один колосок.)

1. Сторінками історії (доповідає 1 група)
2. Шлях зернини від поля до нашого столу (доповідає 2 група)
3. Класифікація тіста (доповідає 3 група)
4. Види хлібобулочних виробів (доповідає 4 група)
5. Народні звичаї та обряди (доповідає 5 група)
6. Робота в групах: професії людей, чиї руки пахнуть хлібом. (слово вчителя)
7. Екскурсія на виставку «Хліб- всьому голова»
8. Завдання додому.
9. Підсумок уроку. Сюрприз

— Чим більше виконаємо завдань, тим пишніше розквітне наш колосок. В кінці уроку всіх чекає сюрприз.

III. Презентація навчальних проєктів.

1) сторінка історії (доповідає творча група №1)

Пшениця —це трав'яниста рослина, однолітня, із сімейства злаків (розгляд ілюстрацій, колосків пшениці). На тоненькому, ніжному стебельці наливається колосок. Він спочатку м'який, немов налитий молоком. Потім затвердіває. Із зерен пшениці виробляють борошно, з якого потім виготовляють хліб та хлібобулочні вироби, макаронні та кондитерські вироби. Інколи пшеницю використовують, як корм для тварин.

Дуже давно пшениця росла у Азії як дика рослина. Уявіть собі: у холодній сирій печері живуть первісні люди. Біля вогню сидить старійшина племені. Чоловіки повернулися з полювання ні з чим. Усі запаси вичерпано. Що ж буде? Його рідне плем'я приречене на смерть від голоду. На світанку старійшина пішов шукати їжу. Довелося йти далеко, довго блукати, але їжі не було. І раптом на протилежному схилі він побачив незнайомі йому рослини. На їхніх стеблах погойдувалися колоски. Що в них? У старійшини не було вибору і він зірвав декілька колосків, пом'яв їх у руці та з'їв. Через деякий час він відчув, що голод зник. Тоді старійшина назбирав побільше колосків і відніс їх у печеру. Так він врятував своє плем'я від голоду. Відтоді життя людини пішло по-іншому. Маленьке хлібне зернятко прив'язало її до землі. Вона вже не блукала по лісах і полях у пошуках їжі, а оселилася біля хлібного поля. З тих пір так і повелося. Навесні люди сіють хліб, восени збирають урожай і більше не бояться померти з голоду. Зерно для людини стало і досі залишається земним дивом.

2) Шлях зернини від поля до нашого столу (доповідає творча група №2)

З чого печуть хліб? — З борошна. А з чого роблять борошно? — Із зерна.

А як його роблять. Для того щоб із зерна вийшла мука його необхідно подрібнити, тобто переробити. З цього виходить, що переробка зерна — це подрібнення злаків різних культур з метою отримання борошна, крупи чи пластівців. «Карлівський машинобудівний завод» виробляє сучасне і спеціалізується на розробці, проектуванні, виробництві, монтажі та обслуговуванні обладнання з переробки, а також транспортування, сушки, очищення та зберігання зерна.

Процес переробки зерна багатоступеневий, на його реалізацію витрачається велика кількість енергії. Технологія переробки зерна вдосконалюється з кожним роком, а почалося все це ще з давніх часів, коли перші люди почали перетирати зерно між обертовими камінням.

Сьогодні технології відрізняються, але основний принцип роботи залишився все той же. Для переробки зерна використовують механізми истираючого і ударної дії, тільки цей процес вже повністю автоматизований. Сорт борошна повністю залежить від технології помелу.

Сорти розрізняють за кольором, змістом різних частин зерна, грубості помелу і багатьом іншим специфічним параметрам. Борошно та крупа вважається напівфабрикатом, тому на виході вони не повинні містити ніяких домішок, так як надалі маєтись на увазі тільки їх кулінарна обробка. Слід звертати особливу увагу на використовуване обладнання для зберігання, обробки та переробки зерна адже це одна з найважливіших частин сільськогосподарського виробництва країни. Сучасні комплекси зерносховищ, елеваторів та млинів дозволяють з найменшими втратами виробляти будь-які роботи із запасами зернових.

3)Класифікація тіста (доповідає творча група №3)

Тісто — паста різної густоти, що отримується з борошна (перемелених сухих плодів зернових або бобових культур) шляхом перемішування її з невеликою

кількістю води та (інколи) жирів та інших речовин. Тісто є проміжним продуктом для виготовлення хлібобулочних виробів, макаронних виробів, випікання окремих кондитерських виробів тощо. Тісто може бути прісним або дріжджовим (залежно від використання дріжджів при його виготовленні), листовим, кислим або ні та інше.

Види тіста

- Дріжджове тісто – використовується при виготовленні хлібобулочних виробів, поділяється на:
 - безопарне дріжджове;
 - здобне опарне;
 - листове дріжджове.
- Листкове тісто – використовується при виготовленні тістечок, тортів, самси, поділяється на:
 - прісне листове;
 - скороспіле листове.
- Пісочне тісто – використовується при виготовленні основ для тортів, а також різних тістечок та печива, поділяється на:
 - просте пісочне;
 - ароматизоване.
- Прісне тісто – тісто без біологічних чи хімічних розпушувачів, використовується при виготовленні вареників, пельменів, домашньої локшини, чебуреків і прісних коржів. Окремо можна виділити тісто філло – характерне для таких страв грецької кухні як баклава, бурек, тіропіта, спанакопіта тощо.
- Тісто на соді – на хімічних розпушувачах, використовується для виготовлення коржиків, печива, пиріжків, поділяється на:
 - солодке на сметані;
 - несолодке пиріжкове тісто.
- Бісквітне тісто – використовується переважно при приготуванні тортів, рулетів і тістечок, поділяється на:
 - бісквітне з підігрівом;
 - бісквітне без підігріву;
 - бісквітне масляне.
- Млинцеве тісто - рідке, в'язке тісто. Використовується для приготування млинців.
- Заварне тісто – для виготовлення тістечок типу «еклер».
- Білково-збивне тісто – для виготовлення тістечок типу «безе», «меренга», тортів типу «Київський торт», поділяється на:
 - просте білково-збивне;
 - з наповнювачами - мигдаль, грецькі горіхи, кокосова стружка тощо.
- Медівникове тісто – тісто з додаванням меду та прянощів, використовується для випікання медівників, пряників.
- Вафельне тісто – використовується для випікання вафельних листів.

Класифікація та асортимент хлібобулочних виробів (доповідає творча група №4)

Хліб — продукт, випечений з тіста, яке приготовлене згідно з відповідними рецептами і технологічними режимами. Маса окремого виробу перевищує 500 г.

Залежно від виду борошна, яке використовується для приготування тіста, хліб поділяється на житній, пшеничний, житньо-пшеничний і пшенично-житній; від способу випікання — формовий і подовий; від рецептури — простий і поліпшений.

Хліб з житнього борошна. До простих видів хліба з житнього борошна належать: хліб з оббивного, з обдирного та із сіяного борошна. Поверхня хліба з сіяного борошна, як правило, гладенька, з оббивного — шорстка, з наколеннями або без них; колір від світло-коричневого (сіяного) до темно-коричневого (оббивного). Вологість хліба коливається в межах 43-53 %, пористість — від 45 до 60 %, кислотність — від 7 до 13°. Хліб з нижчих сортів борошна характеризується вищою вологістю і кислотністю і меншою пористістю. Дещо меншу вологість і пористість мають подові види хліба.

Вологість поліпшених назв хліба від 43 до 53 %, кислотність — 7-13°, пористість 50-58 %.

Хліб з житньо-пшеничного борошна. У ньому переважає житнє борошно. За рецептурою поділяється на простий і покращений.

Найбільш поширеним простим житньо-пшеничним хлібом є хліб з оббивного борошна. Для його приготування використовують борошно житнє оббивне і пшеничне оббивне у співвідношенні 60 : 40. Хліб Дарницький виготовляють з суміші борошна житнього обдирного і пшеничного 1-го сорту в співвідношенні 60:40.

Хліб Бородінський виготовляють з борошна житнього оббивного, пшеничного 2-го сорту і житнього солоду у співвідношенні 80:15 :5. В рецептуру входять також цукор, патока, коріандр, кмин або аніс. Тісто готують заварним способом. Колір м'якушки і скоринки Бородінського хліба темно-коричневий. Випікають хліб спочатку при високій температурі: тістова заготовка при цьому обсмажується. Потім температуру випікання знижують. Після випікання скоринку хліба змазують крохмальним клейстером, який надає їй блиску. Поверхню обсипають відповідними прянощами. Хліб має характерний аромат, приємний кисло-солодкуватий смак, добре зберігається, довго не черствіє. Заварний житньо-пшеничний хліб відрізняється від простого житньо-пшеничного хліба приємним солодкуватим смаком) характерним запахом. Основною сировиною для його виготовлення є борошно оббивне житнє і пшеничне (55; 40). Частину борошна (5 %) замінюють на житній солод. Хліб випікають формовим способом. Житній хліб з кмином виготовляють з борошна житнього обдирного і пшеничного 1-го сорту у

співвідношенні 60:40. Характерною особливістю цього хліба є те, що в його рецептуру входить багато кмину (1 %) і ячмінний солод (0,5 %).

Пшенично-житній оббивний простий хліб виготовляють із суміші оббивного борошна пшеничного і житнього (70:30). Пшенично-житній оббивний заварний хліб виготовляють з борошна пшеничного 22 бивного і житнього 22 бивного (70:25). Частина житнього 22 бивного борошна (5 %) заміняють на житній солод. Цим і відрізняється рецептура заварного житньо-пшеничного 22 бивного хліба від простого хліба. Він має темну м'якушку і темну глянцеvu поверхню.

Хліб Український виготовляють з борошна житнього обдирного і пшеничного 22 бивного у співвідношенні 20 : 80; 30:70; 40 : 60; 50 : 50; 60:40; 70: 30; 80 :20. Співвідношення цих видів і сортів борошна залежить від хлібопекарських властивостей борошна і звичок людей окремих районів. У північних районах України люди віддають перевагу хлібу з підвищеною кислотністю. Кислотність хліба зростає із збільшенням у рецептурі кількості житнього борошна. Український новий хліб виробляють із борошна житнього обдирного і пшеничного 2-го сорту. Співвідношення цього борошна може становити 80:20; 60:40; 50:50 і 40:60. Слов'янський хліб продукують з борошна житнього Хліб пшеничний простий з 22 бивного борошна, з борошна вищого, 1-го і 2-го сортів випікають формовим і подовим способами. Паляниця Українська має великий попит в Україні, її виготовляють з борошна вищого, 1-го і 2-го сортів.

Хліб Молочний виготовляють з пшеничного борошна вищого сорту. В рецептуру хліба входять цукор, маргарин і сухе знежирене молоко. Хліб випікають подовим способом. Поверхня гладенька з наколеннями або косими надрізами. Хліб Ситний з ізіомом виготовляють з борошна вищого сорту. В рецептуру входять ізіом, цукор і маргарин. Поверхня гладенька з наколеннями або без них і косими надрізами. На поверхні є крапління ізіому, який додають у тісто. Смак хліба солодкуватий, властивий хлібу з ізіомом. Калачі Київські виготовляють з пшеничного борошна вищого і 1-го сортів. Вироби випікають подовим способом. Вони сплетені з п'яти джгутів. Поверхня виробів глянцева; у виробках вищого сорту змащена яйцем, 1-го сорту — посипала маком.

Хліб Микулинецький — це український національний вид хліба. Для його приготування використовують борошно пшеничне вищого сорту, цукор, кмин. Калачі Полтавські належать до поліпшеного пшеничного хліба. Їх виготовляють з борошна пшеничного вищого сорту. Тісто збагачують цукром, маргарином, молоком незбираним.

5) Хліб у народних звичаях та обрядах (доповідає творча група №5)

1 учень. Почесне місце посідає хліб у звичаях та обрядах українців. Будь-яке свято не обходиться без паляниці. Хлібом і сіллю зустрічають дорогих гостей. Із хлібом проводжають молодих до шлюбу, хліб приносять у дім новонароджених, виряджаючи сина в дорогу, мати загортала в рушник житній окраєць.

2 учень. Хліб і рушник — одвічні людські символи. Хліб і сіль на вишитому рушнику—гостинність українського народу.

1 учень. «Без хліба нема обіду»,—кажуть у народі. Не вистачає хліба до обіду—і всі кладуть ложки. Хліб на столі — то найбільше багатство. До нього необхідно ставитись зі святістю.

2 учень. А ще в народі кажуть: «Не кидайся хлібом—він святий». Кинути хліб – то великий гріх. Хліб завжди шанували, як святиню, цінували.

1 учень. Якщо впала додолу скибочка—неодмінно підніми і, поцілувавши, поклади на стіл.

2 учень. Крихти зі столу не можна змити на підлогу. Треба їх зібрати і віддати пташкам або свиням.

1 учень. Як гірко буває, коли ми бачимо шматок хліба на підлозі. Хліб—не забавка, він вимагає до себе чемного, поважного ставлення.

2 учень. Народна мудрість так говорить про хліб: «Хліб—сіль смакуй, добрих людей частуй».

6. Робота в групах (профорієнтаційна робота: назвати професії людей, чиї руки пахнуть хлібом)

В магазині купити хліб так просто. А насправді—це важкий шлях хліба до столу. Багато безсонних ночей проживе хлібороб, аж поки налетіть зерно і схилиться колос під його вагою. Від посіяного в землю зернятка до збирання врожаю мине багато днів і ночей. «Як виродить жито, то й будемо жити».

– А зараз перевіримо, які ви спостережливі та кмітливі. Об'єднайтеся у групи за кольором ваших карток. На зворотному боці написано завдання. Складіть правильно картки, прочитайте завдання і виконайте його.

(Завдання: згадайте і запишіть професії людей, які допомагають зернині перетворитися на хліб. В цей час відкривається виставка ілюстрацій різних професій людей, чиї руки пахнуть хлібом).

7. Екскурсія на виставку «Хліб- всьому голова»

ПАМ'ЯТКА

* Друже! Ким би ти не був, ти ніколи не зможеш обійтися без хліба. Бережи його і шануй!

* Живи так, щоб хліб твій був завжди справедливий і чесний, стався до нього так, щоб і для твоїх дітей і внуків він завжди лишився прекрасним дивом, витвором рук людських.

* Запам'ятай і скажи всім: у хлібі душа твоєї землі, доля багатьох людей, їхня невтомна праця.

* Не топчи хліба, не кидай недоїдений. Пам'ятай: за хліб платять життям. А шматок хліба, поділений навпіл, робить людей друзями. Головним твоїм годувальником був завжди твій народ. Намагайся йому віддячити за хліб усім добром, на яке тільки здатен.

* Бери хліба стільки, скільки подужаєш з'їсти. Недоїденим хлібом пригощай пташок. Не викидай хліб, не вередуй ним!

* Про людину можна судити з того, як вона цінує хліб: тільки сильний духом удячний за хліб! Будьмо ж удячними, друже!

Х. Домашнє завдання. Написати реферат на тему: «Дріжджове тісто»

XI. Підсумок заходу. Сюрприз.

– Ось і завершився наш урок. Мені залишається лише сказати:

Шануйте ж хліб, бо в кожному шматочку
Краплина поту, праці, доброти,
І знайте, щоб дійти до столу,
Через нелегкий шлях повинно зернятко пройти,
Щоб ми сьогодні ласували хлібом,
Не знали горя і великої біди,
Зернятко проросло, набралось сили
І золотою паляницею прийшло сюди.
Не дайте ж впасти жодній крихті хліба!
Не допустіть, щоби стоптали люди злі її.
Тоді зернина вас осяє сяйвом світлим
І завжди буде хліб на вашому столі!
– А тепер пригощайтесь смачними хлібобулочними виробами.
Їжте на здоров'я! І хай вам щастить!

Фотографія як джерело інформації на уроці історії

Історичну освіту без джерел уявити сьогодні стає все важче. Тим паче, що згідно нового Держстандарту передбачено шкільною програмою проведення уроків-практикумів, на яких учні працюють переважно з історичними джерелами.

Одним із таких джерел є фотографія (світлина). В порівнянні з іншими джерелами –це зовсім недавнє джерело, яке масово поширилося із середини ХІХ століття. До певного часу автори підручників, вчителі, учні її розглядали як своєрідну ілюстрацію до параграфу. Сьогодні ж фото в підручнику шкільного курсу історії є виключно джерелом і, частіше всього, повнішим джерелом інформації, ніж друковані текстові носії, адже фото є більш візуальним, бо залишає в об'єктиві моменти повсякдення, які не зафіксовані в друкованому джерелі. Фото як візуальне джерело яскраво доповнює усну історію, історію повсякденності. Навіть найменші деталі: повсякденний, робочий чи святковий одяг, домашнє начиння, шкільна чи військова форма, взуття, зовнішнє оточення - найточніше зможуть передати настрої, систему відносин, динаміку зміни традиції, а ще більше створити «ефект присутності». Досягти цього ефекту можна, зокрема, за умови, коли фото вихоплюють моменти родинних чи офіційних державних свят або ж перебування в певній місцевості, наприклад, екскурсія, а поряд проходять інші люди, видніються якісь споруди, транспортні засоби чи інтер'єр приміщення.

Всі фотографії можна поділити на: *постановочні, офіційні, неофіційні (документальні), сфальсифіковані*. З огляду на такий перелік видів фотографій слова англійського історика Нормана Дейвіса мають сенс: «Фотокамера, як і історик, ніколи не говорить правду». Вчитель має володіти навиками розрізнення видів фото і навчити цьому учнів. Досягти цього він може не лише шляхом самоосвіти, а й через проведення майстер – класів, створення власних розробок, їх публікацій у фахових виданнях.

Цінність фото на уроці, як візуального джерела, полягає в тому, що:

1. Допмагає створити яскравий образ епохи, події.
2. Створює умови для організації роботи на уроці учнів з використанням прийомів інноватики, УКТ.
3. Підсилює емоційну атмосферу сприйняття історії, а тому має глибоку пролонговану дію.
4. Активізує аналітичні, дослідницькі здібності учнів, зокрема, може слугувати матеріалом для проекту, а в кінцевому результаті – посилює інтерес до предмету.
5. Сприяє фаховому і методичному росту вчителя.

В яком ж випадку на уроці історії фотографія буде джерелом, а не ілюстрацією? Все залежить від творчої винахідливості вчителя, чітко поставленої мети, запрогнозованого результату, якого має досягти організована робота на уроці чи в позаурочний час, мається на увазі проект, до якого долучилися учні.

Найперша і обов'язкова умова - фото має бути «прочитане» учнями під керівництвом вчителя як складова друкованого історичного тексту.

Для цього вчитель має:

1. Емоційно створити образ епохи, періоду, зафіксованого на світлинці. Підвести учнів в такий спосіб, що дане візуальне джерело - своєрідний символ епохи, періоду чи події. Доцільно, за наявності, використати звукові джерела, наприклад, музичні мелодії того часу.

2. Запропонувати учням на фото віднайти щось символічне. Не очікуйте, що всі назвуть один і той же символ. Історія має властивість сприйматися суб'єктивно. В значній мірі все залежить від вашої попередньої багатості, барвистості, емоційної мови.

3. Дати можливість учням назвати фото. Це буде не лише індивідуальна, а й колективна робота в парах, групах. Спрогнозуємо, що відбувається, як спрацьовує дане джерело на зміст освітньої діяльності учнів: різні думки, поглиблення знань, формуються навички приймати, узгоджувати рішення, не конфліктувати. Така форма роботи сприяє активізації пошуку, переосмисленню раніше набутих знань, уявлень, їх доповненню, обробці, уточненню.

4. Створити фото-ряд відповідно до хронології подій по окремій державі, наприклад, Німеччина, США періоду проспериті чи кризи, СРСР у Другій світовій війні, Україна часів незалежності, по конкретно взятій події, історичній особистості (для прикладу Ю.Комаров пропонує по Хрущову, « Історія і суспільствознавство в школах України», №12/ 2013)) , по історичному факту, по окремо взятій темі, розділу. До підготовки фото-ряду вчитель може долучити учнів, адже в сімейних фотоальбомах, Інтернеті можна віднайти унікальні фотодокументи, особливо коли йдеться про історію повсякденності, історію краю. Така робота сприяє формуванню толерантного ставлення до досвіду поколінь, підсилює « ефект присутності». Досліджуючи фотографії із газет, журналів, слід пам'ятати, що вони в більшості, особливо радянського періоду, є постановочними або сфальсифікованими (обраний спеціально фон, щось додається, щось забирається), але почуття відкриття, інтелектуальної зарядки досить глибоко може захопити учня, розбурхати в ньому талант аналітика, дослідника.

Важливим залишається методично обґрунтована побудова вчителем алгоритму роботи з фото на уроці. Суттєвою умовою « прочитання» буде вміле поєднання візуальних джерел різного походження із письмовими документами, наприклад: демонструємо фото чи плакат того періоду, письмове джерело офіційного змісту і спогади, мемуари. Тут очевидним буде конфлікт між «правдами». Адже носієм своєї «правди» може бути зовсім безіменний герой чи героїня фотознімку, а не всім відомий політик, діяч культури. Тому вчителю варто подбати про алгоритм роботи з джерелами – носіями « правд». Приклади досить багаті в посібнику « Історія епохи очима людини», наприклад, колективізація на стор.158 – 160 (візуальні джерела 36, 37 та письмові джерела 40, 41, 43, 45).

Прийомів аналізу фотодокументів не так вже й багато: звичайний опис, інтерпретація первинна та історична. Отож, є значні можливості збагатити методику роботи з фотографією на уроці історії. Цей шанс під силу творчому, відповідальному, креативному, здатному до експерименту вчителю.

Алгоритм прийомів аналізу фотографії як джерела (документу) вчитель

1.Звичайний опис.

- Опишіть кого і що ви бачите на фото (хто? Де?);
- Опишіть речі, предмети, їх обрамлення.
- Які написи, декорації використані (за наявності).

2. Інтерпретація .

- Первинна – робимо огляд ситуації :Хто, що? Де?Чому так відбувається ? Чи є це типовою ситуація?
- Фото постановочне чи документальне?
- Дайте характеристику *людям*: вік, стать, соціальний та майновий стан; *речам*, які потрапили в об'єктив. Чому вони потрапили на знімок?(якщо фото є постановочним, сфальсифікованим)
- Які висновки ви зробите , «прочитавши» фото в такий спосіб?
- Перевірте свої міркування з інформацією в підручнику. Чи збігаються вони? Що нового ви дізналися? На скільки ця інформація цінна для вас?

РЕКЛАМА ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО

(з метою самоосвіти опрацювати ст.. Петра Мороза в журналі «Історія і суспільствознавство» №5-2013 р.)

- Реклама існує давно(з латинського – « викрикувати»
- Вона є елементом ринку (можна робити висновок про рівень виробництва, технологій)
- Ґрунтується на принципах інформування та переконання
- По ній можна дізнатися про суспільство і час , коли вона з'явилася
- І все , що для нього було характерним(мода, смаки, галузі економіки)
- Створює уявлення про культурне життя
- Джерело для вивчення психологічної атмосфери епохи, соціальної психології, психології різних верств

Алгоритм аналізу реклами :

1.Роздивіться рекламний плакат (чи прочитайте рекламне оголошення).Оцініть естетичний вигляд реклами.

2. Якого історичного періоду стосується рекламне оголошення? Обґрунтуйте.

3. Який товар чи послугу рекламують? Які засоби, прийоми використано?

4.На яку категорію споживачів розрахована?

5. Які, стереотипи використовуються в рекламі? В чому цінність цієї реклами як історичного джерела? З якої сфери суспільного життя ви отримали інформацію (економіка, мода, мораль)? Які елементи реклами вам допомогли зробити ці висновки?

6. Що нового ви дізналися , аналізуючи рекламу?

7. Що приваблює, відштовхує в цій рекламі? Історія реклами української - 80-90-і роки XIX ст.. Теле реклама з'явилася? завдячуючи Сосо- cola. 1916 р- пляшка-фігура жінки – такий собі еротичний образ-символ (тоді ж зареєстрована). Чи була реклама в СРСР? Так. Агіт-поїзди , - пароплави, літаки розкидали листівки., стенди на вулицях, газети в т. ч. « Правда», фойє, , трамваї, стовпи.,300 рекламних робіт створили В.Маяковський, О.Родченко. В 1925 році в Парижі на Міжнародній

художньо-промисловій виставці отримали срібну медаль. В 60-70-і роки були створені спеціальні рекламні організації, журнали. У 80-х виходило понад 70 рекламних видань.

Особливість рад. реклами:

- Підконтрольна державі;
- Примітивність
- Слабкість технологічна і художня
- Простота, що викликала довіру «Накопил - автомобіль купил», «Кто куда,

а я в сберкасу».

Як використовувати рекламу?

1. Знати прийоми створення
2. Вчити аналізувати
3. Поєднувати з іншими джерелами інформації – статистичними даними, мемуарами, худ. літературою.

Відповідальні за випуск:

Буняк В.В. – директор Департаменту освіти Вінницької міської ради

Москальчук Н. І. – завідувач міським методичним кабінетом

Комп'ютерна верстка:

Балабан Р.А. – методист з навчальних дисциплін міського методичного кабінету